

INUIT

Issittumi immat pillugit Ministerit ataatsimeeqatigiinneranni oqalugiaat

Qulequtaq:

Apeqqutit najukkani innutaasunut nunat inoqqaavisalu inuiaqatigiiffiitut tunngasut

**Ilulissani, Kalaallit Nunaanni
maajip 28-anni, 2008**

**Aqqaluk Lynge,
Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat (ICC) Kalaallit Nunaanni, siulittaasoq**

Issittup kikkunnit pigineqarneranut oqallinneq Inunnut nutaajunngilaq

Issittumi immat pillugit Ministerit ataatsimeeqatigiinneranni oqalugiaat

Qulequtaq:

**Apeqqutit najukkani innutaasunut nunat inoqqaavisalu inuiaqatigiiffiit tunngasut
Ilulissani, Kalaallit Nunaanni
maajip 28-anni, 2008**

Aqqaluk Lynge,

Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat (ICC) Kalaallit Nunaanni, siulittaasoq

Aqutsisoq, uannut tulluusimaarnarpoq apeqqutit Issittumut tunngasut pillugit oqaaseqarsinnaagama. Illit naalakkersuisullu siulittaasuat Enoksen qaaqquissutissinnut qujanaq taamaasilluni Inuit nipaattusarliunneqarsinnaammat.

Ministerit, naalakkersuisoqarfinni qaffassisumik atorfillit, arnat angutillu:

Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat maanga aggersarneqaaqqooqaaq paasissutissinniarlusi apeqqut allat soqutigilerallutinnagaat Inuit qanoq isigineraat. Apeqqut pineqartoq taassumalu sunniutai Inuit tungaannit qanganisaapput. Apeqqut nutaaq Issittoq kikkut aqutarineraat Naalakkersuisoqarfinni sulisunit, tusagassiorfinnit, ilinniagartuunit allaallumi suliffissuaatilinnit oqallisigineqartorujussuanngorpoq, taakkualu Issittup Imaata pisuussutaanik pilernusaatigaat. Issittumik kikkut "piginnittuuneranut" oqallinneq Inuit isaannit isigalugu apeqquserneqarsinnaanngikkaluortoq, taamaattoq allat piliaat tunngavigalugu oqalliseqataaffigisariaqalersimavarput.

Nalitsinni nutaamik oqallisiginnilernermi Inuit nunatsinnik imartaanillu aqutsisunit avaqusimaneqarput.

Qanga Inuit tassaapput oqallinnermik pilersitsisut. Naalagaaffinni Inuit inuuffigisaanni tamani pisinnaatitaaffitta akuerineqarnissaat siunnersiussutigaarput, qinnutigaarput ilungersuutigaaqarput taamaattussatut isigaarput. Pisinnaatitaaffiit aallaavigalugit oqaloqatigiinnerit tamakku aqqutigalugit Inuit aallarnepaat nunap pigineqarneranik piumasaqaatit, namminersorerulernissamik isumaqatigiinniutit, piniakkat nakkutigineramik oqallissutit aamma pisuussutinik piginneqatigiinnissamik oqaloqatigiinnerit. Ilaani eqqartuussisulersuussisarpuq. Taamatut oqallinnerit pissusii Issittumi tamani assigiinngittarput.

Inuit killeqarfiit akunnitsinni atulersitaasut pillugit pisortatigut siunersiorneqarsimanngikkaluarluta pisariitsumik naaperiaanermillu periaaseqartarpuq. Taamaammat nunasiarinnitsivut eqqisseqatigiiffigaavut periaatsit assigiinngitsut aqqutigalugit.

Kalaallit Nunaanni 1960-ikkut naalerneranni oqaloqatigiinnerit oqallinnerillu aallartippavut 1979-imi namminersorerulernermik kinguneqartut. Ingerlaqqippugut Kalaallit danskillu namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitaannik pilersitsinikkut. Taassuma qanittukkut nalunaarutini naammassivaa. Kalaallit ukiau novembarimi namminersorneq pillugu –

naalagaaffinngorumaarnissamik immaqaa taasinnaavara? – nalunaarummit innersuussutit pillugit taasissapput.

Canadami Inuit nunap pigineqarneranik aalajangersaanerit immikkuutaartut sisamat ilaatigut ataatsikkut ingerlanneqartut isumaqatigiinniutigisimavaat, tamakkulu kingunerisaanik pilersinneqarsimapput Nunavut, Nunavik, Nunatsiavut aamma Inuvialuit Isumaqatigiissuteqarfiat. Alaskami Inuit pilersitsiortornerit arlallit ingerlappaat, malunnaarneq tassaalluni pilersinneqartoq North Slope Borough, kommunerujussuaq. Ruslandimi Chukotkami nunap kikkunnit pigineqarneranik allanisut annertutigisumik isumaqatigiinniartoqarsimangilaq, taamaattoq Inuit tamaani nunallit aqutseqataaneq pillugu oqaloqatigiissuteqartarput. Isumaqatigiissutaareersimasat tamakku Issittumi naalagaaffiit akunnerminni oqallinnerni ataqqisassaraat.

Qanga oqallinnerit ukuinnaanngillat Nunani taakkunani tamani nunap pigineqarnerinik oqalliseqarnermik aallartitsinerit. Tamakku aallartipput nunat allamiut arfanniutaat 1600-kkuni arfannialermatali arfivullu ikiliserujussuarlugit kingorna taama amerlatigileqqingisaannartumik. Aamma tamakku aallartipput ajoqersuiartortitaq siulleq nunatsinnut 1721-mi tikimmat upperisarlu nutaaq *eqqullugu* aamma *silarsuarmik isiginneriaaseq nutaaq*. Aamma tamakku aallartipput Issittumut ilisimasassasiorsersuit 1800-kkuni 1900-kkunilu aallartimmata, nunap assingi Europami kangimut Amerikamilu kimmiut titartaqqinneqarmata.

Aamma tamakku aallartipput 1933-mi kalaallit aalajangermassuk Kalaallit Nunaat aggorneqartussaanngitsoq, Norge Tunup Avannaanik piginnittuujumalleraluallarmat Danmarkip Nunarsuarmit Eqqartussivianni pumasqaateqarnerani tapersiigamik.

Qanga oqallinnerit aamma imaqarput nuutsitsisarnernik alianartorujussuarnik. 1953-imi Inuit Nunavimmiut issittup avannaarsuanut nuutsitaapput, Umimmaat Nunaat angullugu, tamatumuuna Canadap nunamik naalagaaffiginninnini sakkortunerusumik aalajangersarniassammagu. Taanna Ellesmere Island nunatsinni taaguuteqartinneqarpoq – sulilumi taamatut kalaallinit Inunnit taagorneqarluni, tassaasutut Umimmaat Nunaat. Umimmaat Nunaat Inughuit piniarfitoqaraat, soorlumi aamma Sullualuk imaluunniit “Lancaster Sound” Canadami “Northwest Passage”-p ilaatut isigineqartoq taamaattoq. Ukioq taanna aamma Inughuit Uummannamit nunaminnit pinngitsaalisaallutik nuutsitaapput danskit Amerikamiullu sakkutooqarfimmik mittarfiliornissaat piviusunngorniassammat, taanna suli tamassa atavoq. Inughuit aamma allatigut qujaliisaqaat. Taakku Canadami politiit Royal Canadian Mounted Police Umimmaat Nunaanni ilisimasortaaffigaat. Robert Peary Amerikamiullu allat Qalasersuarmut ilisimasassarsiortut ajugaasuunerarlutik nalunaartartut ikiortarsimavaat uffa annertunerujartuinnartumik killeqarfinnik ilisimanngisaminnik qaangeeqqusaajunnaariartorlutik.

Maanna Hans Ø-mik taagorlugu tusamasaasoq danskisut taamak atsigavaoq kalaaleq Inuk Polarisimik ilisimasassarsiorsnermi 1871-mi peqataatilluni angalaqatiminik 19-nik kitaata ikerani Davis Strædemi uisaagamik aannassisooq atsiullugu. Taanna kalaallisut pisortatigoortumik atitoqqani atorlugu ateqarpoq Tartupaluk. Ruslandimit Inuit Sorsunnermi Nillertuni takeqisumi ilaminnik annaasaqarput. Pinngitsaaliilluni nuutsitsisarnepassuarnik oqaluttuarterput. Nalitsinni nunaqarfeqarpoq “Novo” Chaplino - Chaplino “Nutaaq”, pissutigalugu Sovjetimi sakkutuut Chaplino “Nutaanngitsoq”-mik pisariaqartitsimmata nunamik naalagaaffiginninnerminnik uppernarsaaniarnerminni.

Qanga oqallinnerit ilungersunartuugaluartut aammalu Inunnut allanullu kinguneqartaraluartut, nalitsinni oqallinnerit pingaarnerusunik kinguneqartartussaasorinarput. Imaatigummi angallassiniarneq annertusarneqassaaq tassalu avatangiisivut – suli inuuniarnitsinnut tunngaviusut navianartorsiortillugit. Takornariat umiarsuarsui tusintilikkuutaat maanna Issittup imartaani angallapput, eqqissisimatitat aqutigisarlugit nannut uumasullu allat ersiortiaægugit, ajutoornissamut naammattumik upalungaarsagaanatik. Tamakku allallumi samminiartugit aningaasaliissutit annertoorsuit atugassanngortitassaapput. USA-p takorloorpaa Alaskap Avannaani Utqiarvik sakkutuunut imasiortunut umiarsualivissatut. Taagugassavut suli ilaartussapput.

Naalagaaffiginnineq taaguut soqutiginarpuvoq. Inunnut assiginngitsunut nunanullu assiginngitsunut assiginngitsunik isumaqarpoq. Ministerinut allanullu ullumikkut paasillaqqusara tassa Inuit oqartussaanerpaanermik namminneq nassuiaateqarmata. Naak qanga naalagaaffinnut Issittumut attuumassuteqartunut naalalluta kiffaasimalluta, naallu artornartorsiortaraluaqaluta eqqissineq inuunermilu taakkuninnga peqateqarneq pillugit oqallinnernik aallartitsisimalluta, naak nammitsinnik ilaanikkut oqartussaanerpaanermik piumasaqartarluta tassaangilagut oqallinnermi nutaami qularnavequsiissussamaataannaat.

Ukiaru novembarimi Inuit Ruslandimit, Alaskamit, Kalaallit Nunaannit aamma Canadamit Kuujjuarmi Nunavimmi Canadamiittumi katerissaagut akunnitsinni ataatsimut oqallisigissallu pissanernut nutaanut qanoq periarnissarput – naalagaaffinnut, suliffissuarnut allanullu – nunatsinnik immatsinnillu piginnittuunermik oqalliseqartunut, uagut isumaqangajattumik oqartinnata. Pissaanillit Issittumiittut namminneq nunaminni Inunnik aammaarlutik nammineq piumasatik malillugit peqateqarniarlutik misilittaasut isigalugit isumavunga avissaartuisitsilluni naalakkersuillunilu periaaseq kikkunnulluuniit iluaqutaanngitsoq. Kuujjuarmi Inuit ataatsimeersuarnissaminni Inuit oqartussaanerpaanissartik pillugu ataatsimoortumik akissutissiornissaat sorsuutigissavara.

Apeqqutit nutaat takussuupput, soorlu “kikkut Issittoq pigaat?” Issittoq kikkut tamarmik pigiumaligaat tamakkerlugu ukiuni tusintilinni uagut ingerlaatsitsinniippoq. Apeqqut taanna Inuit qanganilli nalunngisaraat. Oqarpunga Inuit Issittoq tamaat oqartussaaffigigaat. ICC-lu aqutigalugu Inuit nipi taanna nipaannatik, erseqqissumik ataatsimoorullugulu suaartugissavaat.

Qujanaq, aqutsisoq.